

Araştırma
Bir türkü bir hikaye
DURAN GÖK

CEREN TÜRKÜSÜ

Her söylediğimiz türkünün hikayesini bilmeyiz ama, her türküyü hikayemiz biliriz. Ceren gibi.

Ceren ta Orta Asya'dan getirdiğimiz kelime. O gün bugün kültürümüzün ayrılmaz parçası. Onunla konuşur dertleşir halleşiriz.

Sözlüklerimizde ceren ceylana denir. Ahu'da ceylandır. Halk edebiyatında cerensiz olmaz. Köroğlu Ceren'i avlar. Karacaoğlan Ceren'e sevdalanır. Gözünde Ceren sevdiğinin (yarın) ta kendisidir. Yani gözleri, duruşu, heybeti, bakışı, ürkekliği cerenden almıştır. Nerede bir ceren görse yarini hatırlar. Yar diye Ceren'e söyler.

"Dedim akça ceren çölde ne gezer?"

Ceren türkülerimizde yarın yerini tutar. Bir türkü " bu dağlarda ceren gezer" der iken gönlünde yatan güzelden bahsetmektedir

Ceren'in gözleri yarın gözlerine kinayedir. aşık yarine " ahu gözlüm" der. Ahu cerendir. Yavuz Sultan, Selim'de " beni bir gözleri ahuya zebun etti felek" derken ona verdiği kıymeti ifade eder.

Ceren bir Çukurova türküsüdür uzun hava ile söylenir. Karacaoğlan tarzına benzer. Kavalla, sazla, zurna ile söylenir. Ceren söylemek için güçlü bir nefes gerekir. Esasen eskiden türküler söylenirken saz kaval yoktu. Söyleyenin sesi tarzı, okuyuşu tesir ederdi. Ondan olmalı ceren zor bir türkü.

Çukurova'da özellikle andırın yöresinde Ceren türküsünü yaygın kılan yani meşhur eden zurna ile söylenmesidir. Zurnada uzun hava ceren dinleyenler mest olurlar. Ceren türküsü daha çok düğünlerde toplu yerlerde söylenir. Çukurova da arkadaş grupları arasında تنها yerlerde zurna eşliğinde ceren, ağ gelin türkülerini çalıp dinletmek geleneği vardır.

Ceren üzerine söylenen farklı hikayeler vardır. Kaynağı belli olmayan anonim hikayeler yaşanmış kabul edilir. Bilinen şey sevgilinin cerene benzetilişidir. Türkü söyleme geleneğinde doğrudan muhatabı anma yerine ağaç bitki havadan doğa motifleri kullanılır. Buna temsil getirme denir.

Ceren yalnızca türkülerde yer almaz. Çukurova bölgesinde özellikle Andırın yöresinde ağıtlarda da geçer Yaşar Kemal'e göre "Bir kişinin atının yavuzluğu atın ceren tutmasıyla

ölçölürdü. Bir çok ağıtta türküde çok kişi atının ağıt tutmasıyla övülür. Eskiden çukur ovada çok ceren yaşardı.”

Andırında söylenen Zülfikaroğlu İbiş Ağanın ağıdı şöyle der.

“ Benim ağam ne hoş yatar
Kollarını kibar atar
Aşireti ava gitmiş
Atı yavuz ceren tutar”

Yani, atı yavuz ceren tutar. Atı o kadar hızlı koşar ki, öylesine yavuz bir at ki ceylanı (cereni) bile yakalar, demeye getirir.

Andırında hala “ yağız at ceren tutar” derler. Bir işi başarmak isteyeneye öğüt kabilinden söylenir.

Ceren anonim türküdür. Bozlak ve uzun havların söylendiği yörelerde hem hikayesi hem de türküsü söylenir. Ceren daha çok yaygın şekilde Çukurova’da da değişik ağızlarla söylenir.

Ceren türküsünün Çukurova'da dört yerel ağzı var. Andırın, Maraş, Osmaniye, Adana ağızları. Ana tema aynı nakaratlar da farklılık görülür. Nota ve söyleyiş tarzı aynıdır

Araştırmalarımızda Ceren türküsünün Karacaoğlan'dan beri Andırın yöresinde söylendiği dilden dile geldiği ağıtlar da yer aldığını görürüz. Andırın coğrafyası Ceren yaşaması için uygun bir mekandır. Hatta Yavuz'un Mısır seferine giderken Geben Ovası'nda Ceren avladığı halk arasında hala söylenir. Ceren hikayeleri de aynı şekilde anonim olarak anlatılır.

Andırında Söylenen Ceren

Şu Ceren'in sularına varmalı
El bağlayıp divanına durmalı.
Şu güzeli sevdiğine vermeli

Şu Ceren'in suratları şekilli
Sekisinde gül ireyhan ekili
Mor delikler birbirine sokulu

Ceren çıkmış eşikliğin taşına
Güneş deymiş kemerinin kaşına
Yeni doğmuş on üç on dört yaşına

Şu cerenin sulakları kayalı
Kayasında selvi söğüt dayalı
Şeker Yemiş Dudakları boyalı

Inem gidem şu dağlardan aşağı
İki bacı çift bağlamış kuşağı
Bize derler Andırın Uşağı

Maraş ağzı ceren

Ceren çıkmış eşikliğin başına yar yar
Aman güneş değmiş kaşının üstüne
Yeni de doğmuş ön üç on dört yaşına yar yar.
Seherde kaşıma çıktı bu ceren
Aman aklımı başımdan aldı bu ceren.
Ceren senin gözün sürmeli yar yar.

Osmaniye ağzı ceren

(ah) Ceren çıkmış eşikliğin başına (yar yar)
(aman) Güneş vurmuş kemerinin kaşına
(ah) Yeni değmiş on üç on dört yaşına

Aman aklımı başımdan aldı bu ceren
Edem seherde karşıma çıktı bu ceren

(ah) Şu cerenin sulakları gezmeli (yar yar)
(aman) Kalem alıp kaşın gözün yazmalı
(ah) Kırmızı önlüklü sarı çizmeli

Aman aklımı başımdan aldı bu ceren
Edem seherde karşıma çıktı bu ceren

(ah) Şu cerenin sulakları gayalı (yar yar)
(aman) Gayasında lale sümbül dayalı
(ah) Şeker yemiş dudakları boyalı

Aman aklımı başımdan aldı bu ceren
Edem seherde karşıma çıktı bu ceren

(ah) Kalk gidelim Karaman'a aşağı (yar yar)
(aman) İki bacı kıvrak bağlar guşağı

(ah) Bize derler de Gavur Dağı uşığı

Aman aklımı başımdan aldı bu ceren
Edem seherde karşıma çıktı bu ceren

Adana ağız ceren

Ceren çıkmış eşikliğın başına
Güneş vurmuş kemerinin kaşına
Yeni de doğmuş ön üç on dört yaşına
Aklımı başımdan aldı bu ceren
Beni dertten derde saldı bu ceren.

Mor belikler omzundan aşağı
Ben olaydım ince belin kuşağı
Bize derler Çukuroava uşığı
Aklımı başımdan aldı bu ceren
Beni dertten derde saldı bu ceren.

Ceren canlılığını, yeniliğini diriliğini koruyan bir uzun hava türküsüdür. Söyleyeni az dinleyeni çok. Özellikle düğünlerde halay şeklinde çekilir. Ağır, dörtlü bir ayak tarzında halayı çekilir. Ceren bölge insanının ortak zevk aldığı bir türkü olduğundan gurbette yörenin bir değeri olarak sahip çıkılır. Başak ifade ile ceren memleket havalarından biridir.

Keşke tabiatı koruyabilseydik. Doğada cerenler yaşasaydı. Hayran bırakılan yaratılışını ürkek haline, ahu gözlerine tanık olsaydık. Bereket versin gönül coğrafyamızda yaşıyor. Hala sevgilinin (yarın) yerini tutuyor.